ACC. N:R. 84

Landskap: Skåne *Upptecknat av:* Jacob Person Bergström

Härad: Torna *Adress:*

Socken: *Berättat av:*

Uppteckningsår: 1925 *Född år* *i*

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Nyårsnyet 4

Ordspråk 64,89

Pigorna kröpo genom fölahamn 133

Prästen hängde sig på kyrkogården 134

Påskägg 49

Rackaren 44

Ringormen 9

Råttor, läsa bort 7

Rödhåriga 119

Självmord 22,30

Sjun = resemat 51

Skogssnuan 87

Skolan 73,119

Skolväsendet 58

Skärebäck 109

Skärtorsdag 5

Soldaten, som räddade generalen 111

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R. 84

Landskap: Skåne *Upptecknat av:* Jacob Person Bergström

Härad: Torna *Adress:*

Socken: *Berättat av:*

Uppteckningsår: 1925 *Född år* *i*

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Hafvande kvinna, regler m.m. 1,2,12,14,45,158
Halshuggning 22,30
Historier 54,82,62-64
Historier, prästen och tionde 31
Huggas vid nymåne 105
Husförhör 43
Håret, fläta lockar vid konfirmationen 11, 13
Hälsa nykång 57
Inspektoren , ihjälslagen av hofverifolket 134
Jul 4,50
Julmat 30,48,5o,85
Kardegille 155
Katt, springa över väg 10
Klok människa 80
Ko, nykalvad 10
Kommunalordförandena, okunniga 120
Konfirmation, håret flätas 11,13

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R. 84

Landskap: Skåne *Upptecknat av:* Jacob Person Bergström

Härad: Torna *Adress:*

Socken: *Berättat av:*

Uppteckningsår: 1925 *Född år* *i*

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Kristnagille 11
Kronogevär, ladda 56
Kvacksalvare, general- 118
Kvacksalvare-Åsumspågen 93
" Levan, fiskare 101
Kyrkogång 11
Kyrkoport, Efverlöfs gamla 159
Kyssa på handen 79

Lantrådet och skogssnuan 112
Lekplats 72
Levan, fiskare 101
Löner, tjänstefolket 46

Man, förvandlad till varulv 133
Mjölkning 83
Mjölkstulna 107

Naglar, skära av 8
Namn på kvarnar och gårdar 130
Nattvardsgång 3

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R. 84

Landskap: Skåne *Upptecknat av:* Jacob Person Bergström

Härad: Torna *Adress:*

Socken: *Berättat av:*

Uppteckningsår: 1925 *Född år* *i*

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Spöken 86, 116, 158
Stå skrift 15, 18, 116
Stådaren 106
Stöldhistoria 19
Svart hund 110
Svinslakt 5
Tjänstefolket, löner 46
Troll - kresänt 88
Tvedöra 21
Varulv 17
Veberöds kyrka 108
Visor 122 - 128. 135 - 152, 161 - 163
Åsums-pågen 93

Skriv endast på denna sida!

A.-B. BRAHNES BOKTR., LUND

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 84

Kvinnoregler. 1

Framlidne dragon Ola Larms enka Karna Larm född i Veberöd 1842, berättar:

Då kvinnan i Veberöd jick i stue, invänta förlossningen, skulle hon bära stål på sig, som freda henne för skarn. En synål.

Före kyrktagningen fick hon ej spinna, ty då skulle barnet ej få ro, om hon spann, utan skulle i så fall resa ut i vida verlden.

Ej gå öfver någon väg,
ty då skulle barnet vilja ständigt färdas å vägar, om hon gått öfver någon väg.

Ej gå upp på loftet,
ty då skulle barnet ständigt vilja klifva upp i höga föremål, om hon jick upp på loftet.

Ej röra sina händer vid fettämne, kött m.m., ty då skulle det bli svårt att tvätta till barnet, om hon rörde vid fettämne.

Ej taga något från träd, frukt m.m., ty då skulle barnet blifva tjufaktigt.

Ej se när de ledde till tjurs med en ko, ty då skulle 2
barnet blifva horaktigt.

Sätta en nål på barnets mössa, ty då fick inte skarn makt med det.

Då barnet skulle döpas skulle gudmodern bära barnet i

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

kjorteljeren, men då kjorteln skulle tagas upp, skulle bakjeren lyftas upp först, ty om framjeren lyftes upp först, blef barnet horaktigt. 2

Låta döpa barnet så fort som möjligt, ty man tålde inga hedningar.

I nödfall: nöddop. Barnmorskan.

Gudmodern: här har du ditt barn, nu är det döpt och har fått kristendomen.

Psalmboken skulle nu läggas på vaggan. 3

Gudmoderskläder.

Fadderpenningar lades ej, men var barnet i släkt med förmögna, satte en sådan något i banken till barnet.

Fastlagssöndag.

Gå svartklädd till kyrkan.

Inga bröllop under fastan som skulle hafva musik med, ty när kristi pinas historia lästes fick kyrkan ej vanhelgas med musik. Man skulle liksom betrakta den tiden, fastan, som sörg.

Bönsöndagarne.

Gå svartklädd till kyrkan.

Nattvardsgång.

Låta teckna sig till nattvarden.

Om söndagen fasta och lekamligen bereda sig, men i början på 1870 talet, kunde man dricka en kopp kaffe å eda en kaga, om en hade någon. Men förut alltid fastande. Gifva mässa,

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

med handtag, vid hemkomsten.

Bröllop. 4

Man undvek att hålla bröllop mellan påsk och pingst, ty höll man bröllop när poggorna, grodorna, knarra, skulle makarna ständigt tragga på varandra.

Julhögtiden.

Julafton och nyårsafton skulle man ej taga maten ur bordet,
ty då skulle man lida brist på födoämne hela det kommande året.

Nyårsnyet.

Hälsa nyet, se på det, men fick ej stå tomhänt, utan skulle hafva något i handen. Följande rim lästes:

Välkommen nykång och herre,
Med korn och med kärna,
Med fläsk och med böste (böste=fläsksida).
Och gott korn om hösten.

Man kunde ha vad som helst i handen, men lästes det tomhänt, skulle man under året lida brist på allt.

Svinslakt. 5

Man slakta svin i nymåne, ty då kokte det ut och blev drygare.

Vid nedan, kokte det in och blev odrygt.

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Skärtorsdag.

Skärtorsdag fick ingen baka, den som baka den dagen ansågs vara en häxa, gömma bakugnstyget, tage det in på en loga. Grisslan, rakan och ugnskvasten. På det att häxorna ej skulle kunna använda det till "blåkullafärden." Skrifva kors med krita på alla dörrar och lemmar.

Spel och dans.

Under fastan, då Christi pinas historia lästes, fick aldrig spel höras inom lyckta dörrar, man skulle sörga efter vår frälsares lidande. Sedan fstlagsgillet hållits var det slut med gillena under fastan. Bröllop kunde hållas, men ej med musik, ej heller spel och dans under fastan.

De skulle hållas i tysthet, bröllop.

Friare.

Den som hade utkorat en följeslagarinna, skulle gå en fredag till hennes föräldrar och fria. En fredag ansågs som den mest lyckosamma dag. Föräldrarna hade hört något, så att man visste, vad friaren ville då han kom. Det blev ju alltid, ja, ty friaren var ju i ekonomiskt hänseende lika fästmön och fästmön hade invigt dem i vad som komma skulle. Fadren till dottren sade: ja, nårr sånna friare kommer tårr en ju inte sia, nej. Fästmannen: ja, Elna, vill du ha mi? Ja, enn tårr ju inte sia, nej. Sedan bjöds friaren att sitta vid dugat bord, och då ångan kom upp var talmaskinen

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

bättre i gång, men någon kurtis kom inte i fråga. Nu bestämdes när: ja, öl, skulle hållas. Förlovningskalas. Då kom fästmannen ridande dit med en manlig släkting med sig. Var de förmögna, skulle då fästmannen gifva, fästmön en stor silfvertov, silfverbägare, men fästmön gaf ej brudgummen, brogemansskjortan, förr än dagen före bröllopet. Kurtis fick ej förekomma, förr, än prästen sakt, amen. 6

Garnvingan. 7

Man hade inga "bultor". Somliga kalla dessa, "häror." Garnet skulle nystas i nystan och om vävningen skulle gå bra, fick garnvingen aldrig gå aved om. "Medsols", skulle den gå.

När räckan skulle fällas, fick inga påga se detta, ty då skulle de bliva dragna inför tinget och alltid förlora målet. Min mor, född i början på 1800 talet, hon skicka pågarna ud i madhused, når hum fällde räckjan.

Läsa bort råttor.

Tre dagar före jul skulle alla råttor och möss läsas ut ur husen.

De skulle läsas ut med följande ord:

här får ni inte vara nu längre, edra rälia mamseller, utan gå till de som baka skärtorsdag. Man måste kalla denna ohyra för mamseller, om det skulle få önskat resultat.

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 84

Baka kakor.

Om någon kom in då man med vispe, vispa ägg till kakorna, ansågs det om någon kom in att den hade "en ond fot", äfven om det var ens bästa vän, och otur skulle följa på så sätt att jäsningen skulle ej lyckas och kakorna bli dåligt bakade. Detta kunde dock likväl afhjälpas på så sätt, att den inkommande teg och jick bort och tog fast i vispen och rörde ett par gånger om, och gjorde den det, då kunde deras onde fot ej inverka på bakningen. Då man baka bröd satte man in stekar och kakor i bakugnen på ett kopparjern, större stekar, kopparpannor och det blef så bra, så att de få aldrig sådana bra stekar i en stekugn i en spis.

Skära af naglar.

Man skulle aldrig skära af naglar en måndag, ty då fick man dålig hälsa och aldrig en torsdag, ty då tog häxorna dem och häxade med.

Fallandesot.

Man skulle elda i en bakugn och sedan sopa ett stycke yta väl rent, draga ur barnet dess lintyg och lägga det i bakugnen och bränna upp det. Sedan skulle man taga några korn af denna aska och stoppa i mun på barnet och skölja ner det med vatten, detta skulle göras då månen gick in i nedan. Hjelpte det ej så skulle man upprepa detta då månen gick in i ny. Hjelpte det ej

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

skulle man så fortsätta i nedan och ny och slutligen skulle sjuk- 9
domen gå öfver. Allt tigande.

Ringormen.

Man skulle spotta på pekfingret och sätta den på ring-
ormen och läsa följande: ringprmens bröder äro fem, men jag
skrifver dem bort till fyra. Ringormens bröder äro fyra, men jag
skrifver bort dem till tre. Ringormens bröder äro tre, men jag
skrifver bort dem till två. Ringormens bröder äro två, men jag
skrifver bort dem till en. Ringormens bröder äro en, men jag
skrifver bort dem till ingen. Under tiden svänga runt med pek-
fingret, sedan stryka sptt på.

Blodhalning. 10

Koka persiljerötter och gifva djuret spat.

Gengångare.

När en var avliden i huset skulle man slå vattnet efter
liket i det ögonblick liktåget var kommet i marsch och sedan slå
en synål i öfverkanten på dörrkarmen.

En nykalfvad ko.

På det att skarn ej skulle ha makt med kon skulle man
lägga en yxa vid skammelen i monesed, kon, skulle gå öfver, så
kunde ingen sitta hemma och tjufmjölka den.

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

När en katt sprang öfver en väg.

Såg man en katt framför sig, springa öfver en väg skulle man spotta, gjorde man det ej, blef följden, otur, med ärendet. 10

Söndagen efter kristnagillet skulle föräldrarna till barnet gå till kyrkan och hemta hel (helg) till barnet. 11

Svägerskor och äfven andra kunde följa kyrkogångskvinnan i kyrke, men den dagen blef mannen hemma.

I Veberöd stassa alla till kyrkan under bröllop. Bruden iklädd klud, men yngre fägor hade en höraflåta i pannan öfver hjessan, som bands ihop i nacken. Utanpå denna ett brett, svart band, som bands i nacken. I detta band fästades de många silkeband af alla kulörer som hände ner åt ryggen och fladdra. De voro omkring en tum breda och en aln långa. Brudtärnor.

På 1850 talet hade äfven konfirmationsflickor flätat höralocka i håret med ett svart band över i likhet med brölloptärnorna. Jag:Karna Larm, hade också en höralock i håret på konfirmationsdagen.

På konfirmationsdagen hade pojkarna i Veberöd svarta vadmalströjor och svarta långbyxor. 12

En hafvande kvinna från det hon gick i stue och till kyrkogången genomgåtts fick hon ej titta i någon spricka,

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ty då skulle barnet blifva snorryad, sneögd.

Om barnet hade skrikit skulle kvinnan ha barnet på 12
knäet och mannen skulle skjuta utanför fönstret. Genom denna rädsla skulle barnet genom senare digifning blifva botad för denna sjukdom.

En sådan kvinna fick ej åse slakt, ej heller ha med sådant arbete att skaffa.

Den som blef botad för fallandesot: se ovan: fick ej följa modern till grafven, ej se henne sedan hon blef död, ej se ner i grafven, ej ens gå till grafven med blommor.

Nils Fredriks dotter i Veberöd född omkring 1897, har 13
ständigt måst sända andra till grafven med blommor, ty modren hade botat henne från fallandesot. Hon är fullständigt botad genom att noga iakttaga modrens föreskrifter.

Från det kvinnor gick i stue tills kyrktagningen, fick ingen se hennes hårskäl i hufvudet, ty då fick barnet "skärfver", värkbrutet, lemmarna ville då brytas i sönder. För att förebygga detta skulle hon städse gå klädd i halfklud. Helklud var så, att två trianglar låg öfver hvarandra på ryggen i äldre tider.

Skulle på något sätt barnet få "skärfver", så kunde ej detta botas av modren, utan i sådant fall måste kloka anlitas, ty det gällde ej om en släkting gjorde såd.

Höraslocken som konfirmationsflickor buro på hufvudet

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

kallades kabel och det svarta bandet som var bundet öfver kabeln 13
ner i nacken kallades, järnband. Silkebanden kallades prokatband
som hände och fladdra. En halv aln långa, men i äldre tider en
aln långa.

Brudgummens gåfvor från fästemön. 14

En brogemansskjorta, en halskrage hvit (förhäng) den var
så ihopsydd, att den skulle tagas öfver hufvudet då den skulle
påtagas. I denna skulle den stora silfverknappen sättas.

Ett par krunhosser, med hossebån med tofsar. Hossebanden
skulle vara ylleband och "opptana". Männen hade som brudgum
korta skinnbyxor och hossebånen skulle synas på de vita hosserna.

En sådan kvinna fick ej äta korfdär man inlagt hackat
lungkött, ty då fick barnet lunghosta.

När en sådan kvinna satt inne i kyrke, kommo kvinnor
till henne med grötfat och kakor på som de själfva bakat.

Kakornas namn: krokakor och klenor.

Akta sig för"varulen:"

Ej gå ut sedan det blef kväll.

Detta gällde före förlossningen.

Stå skrift. 15

Om en piga fick en oäkta glutt skulle hon stå skrift i
sakristian i kyrkan. Tvenne af de myndigaste bondpamparna skulle

Dubblett

ACC. N:R M. 84

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

vara med som vittne. Sedan prästen skränsat henne skulle han tillsäga henne denna varning: Gå och "synda" inte härefter. Detta var pigans kyrktagning.

Stå skrift.

Om en stal något af smärre värde, berodde det på prästen och de myndiga bondpamparna om den skulle kastas i länsmannens klor och beläggas med järn och bojor, eller man skulle döma själf. Var det en sockenbo och värdet var ringa fick länsman inte ta hand om offret, utan man förelade offret att komma till kyrkan om söndagen och stå skrift. Under mässan skulle offret stå i tornet och först vid mässans slut skulle den gå in, upp genom kyrkan framför allas ögon och gå upp i sakristian till det där församlade rådet: prästen, jämte två myndiga bondpampar och få skräns. En gammal piga i Veberöd, Kage Anna, född omkring 1824, afled för ett par år sen, hon hade tad en vadmalskjol och måste för det genomgå denna procedur.

Nu kunde Karna Larm ej erinra sig mer.

Något uteglömt:

Sedan hon blifvit skränsad skulle hon gå ner till kyrkodörren och öppna den, sedan skulle hon falla på knä å skammelen (dörrtröskeln) och bedja gud och församlingen om förlåtelse för sin svåra synd. Prästen förestafva hennes syndabekännelse, som hon skulle säga efter. Sedan hon så knäböjt blef hon

ACC. N:R M. 84

Dubblett

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

som en arm och fattig syndare, återigen upptagen i den kristna 16
församlingens gemenskap och fick annamma den stora måltiden igen,
ur prästens hand vid knäfallet vid altarringen och ingen skulle
sen mer spotta på henne och hon fick sälja kagor igen: däraf
namnet: Kage Anna. Hon blef nära 100 år.
Hon skulle gå ut om kyrkdörren och göra heltom, och falla på knä, 17
med ansiktet vänt in i kyrkan.

Ovan berättat af Karna Larm född i Veberöd 1842.

Karna Larm fortsätter:

En piga här borta i Villhards hemman (omkring en km. från Veberöds by, sydväst, vart blifven hafvande, ja, jag tror sedan jag blef gift (gift 1871), hon var mycket utsatt för "vorulen." Han sprätte vid rännstenshålet och ville in. Drängarna var efter honom ofta, och fyra sten efter honom, han sprang på tre ben, men kom igen och krafsa i rännstenshålet och ville in och anfalla pigan, så att hon ej vågade gå ut sedan det blifvit mörkt.

Om en var misstänkt för att vara"vorul" och en kvinlig sade detta till honom, på det att han skulle blifva fri, kumde han säga: nu kan du vara mara, så länge som jag varit "vorul", så blef hon mara så länge och han blef fri. Därför våga ingen säga honom det.

Stål kunde ej freda någon för varulen, men "vorulen" 18
kunde ej gå genom någon dörr, enda vägen var rännstenshålet och

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ute.

Karna Larms uppgifter är nu slut.

F.d. Dragon Per Holst född 1844 i Veberöd
berättar:

å sidan 15 har undertecknad skildrat hur Kage-Anna måst stå skrift för det hon stulit en vadmalskjortel. Ofvannämnda berättelse har förtydligat denna stöldhistoria.

Kage-Anna hade ej stulit kjorteln, utan en hennes syster Karna hade stulit den. Systern Karna skulle gifta sig. På det att systerns tillämnade giftermål, ej skulle gå om intet, åtog sig Kage-Anna att hon stulit den, ty hon fick ju ej sådant framtida men af straffet, som skulle drabbat systern. Men domstolen fick ej veta detta förr än en lång tid förflutit efter Kage-Annas genomgångna förödmjukande straff. Stölden tillgick så: då ungdomen i Veberöd jingo till gilles, hade de förmögna ett par läder- 19
skor och en lättare kjortel med sig i ett knyte, som de vid framkomsten bytte om. De gingo med träskor till gillesgården och på hemfärden. Det var en sådan ombytt kjortel hon stal, men var ej säker på att det var Karna, som stulit den, men det blef uppdagat, att endera av dessa var tjufven.

På vad sätt stölden upptäcktes hade berättaren glömt.

Samme berättar:

En stöldhistoria i Veberöd.

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Vid enskiftets införande i Veberöd i början på 1800 talet, var en af de största bönderna lantmätarens värdfolk. Att något fettämne blef lantmätaren af denne insmord med, det är lika säkert som att två gåner två är fyra. Då de kommo ut i ängarne vid Klingavällså, sade bonden: nej herr Ingeniör, nu vill jag ej ha mera äng. Då han inte ville taga emot mer, måste ju lantmätaren tilldela de öfriga bönderna något ängslotter. Denne bonde hette Kristoffer Mårtensson å n:o 20 Veberöd född omkring 1780.

Denne storbonde, en af de rikaste bönder i Veberöd fick lida det mest generande straff, en kunde få lida, utan att han dömts af domstol. Girigheten hos denne gick så långt, att han stal ett furuträd i en skoglund, som tillhörde byamännen. Han skulle ha trädet till en "garnvinga". Min far var fjärdingsman och skräddare och någon misstänkte honom. (Holst). På något ställe där han sydde tala de om stölden och att Holst var misstänkt, men der är också de som säga, att de sett Kristoffer Mårtensson, när han tog det. Min far (Holst) anmälde saken till åldermannen. Åldermannen tuda i byhornet och bömderna kommo tillsammans på backen vid västra-södra sidan af kyrkan, där var platsen för tudningen. Vittnena voro angifna, Kristoffer Mårtensson måste bekänna.

Bönderna dömde honom[1] att stå offentlig skrift

---

1) Bönderna kommo i håg lantmäteriförrättningen.

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

i Kyrktornet en söndag, samt att sitta i gafvestocken under under mässan. Berättaren hade aldrig hört att någon var i gave- 20
stocken, annan än Kristoffer Mårtensson. 21

Berättaren fortsätter:

Vid bröllop stassade de till kyrkan. Kvinnorna hade röda kjortlar på, vitt förkläde, och en svart, på bröstet, ut-
ringad tröja. En fiolspelare och en klanettblåsare spelade ända upp till kyrkdörren. Kvinnorna i klädda klutar.

Samme berättar:

Konung Carl XV var å Tvedöra, Skåne, och åsåg militäröfningarna. Han hade en rulltobak. Han räckte den åt en soldat i ledet, Nord från Våmb. Det var meningen att soldaten skulle bita en boss af, men soldaten gapa öfver hela rullen. Kungen: bit mig ej i fingrarna. Omdömet om konung Carl XV var att han var en vardagsmänniska och gick ibland oss som en vanlig militär, men Oscar II var ärekär och fin. Han extemera inte sånt sällskap bland militären som Carl XV.

När jag gick igenom rekrytskolan vid Herrevads-
kloster, fick jag två rapp af klatschen, att der var rullingar 22
öfver låren, så tjocka som min finger. Att klaga hjälpte ej. De slogo rekryterna mycket i exersisen.

Berättaren steg till Korporal 1869, med berömlikt i alla skolämnen, äfven i Quater Specie, och sorträkning. Högre räknesätt förekom ej. Bråk voro slipstenar för deras ögon.

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Han tjänade från 1864 till 1894.
Jag har läst hans betyg, som är rätt intressant att se.

Halshuggning.

Det är lite märkvärdig att i Veberöd blefvo flera halshuggna, nämligen 5 män i Veberöd och intill Veberöd 1 kvinna. Denna sistnämnda bodde inom Torna Hällestads socken nära Veberöds sockengräns. Vid halshuggningar skulle härads-rackaren, jämte tre andra rackare assistera, ty hederligt folk ville ej utföra sådant arbete. Länsmannen buda häradsrackaren, men hur de öfriga budades hade berättaren Per Holst sig inget bekant, men trodde att han hade fast lön, ty han tiggde inte. Den sista härads-rackaren i Torna härad, var ingen tattår. Han fick sitta vid nedersta bordsändan då han åt. Då jag var pojke sände min far bud med mig, att gå till häradsrackaren Johan, efternamnet glömt, och bad honom komma hem och taga skinnet af en häst. Rackaren kom. Rackarne gilla icke hästar. Här fanns särskilda hästagillare.

Halshuggning N:o 1.

Per Holst berättar:

En smedkvinna, tala mina föräldrar om, från Hällestad, hade slagit ihjel sin man i smedjan med en stålfil. Hon blef dömd: att mista högra handen, halshuggas och å båle brännas.

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
23 ARKIV

ACC. N:R M. 84

Kristina Gustafsson, Dörröd, Veberöd, född 1852 berättar:

min mor tala om, att då smedkvinnan skulle halshuggas, tog de hennes högtidskläder på henne, och klut på hufvudet, så skulle hon i kyrkan begå nattvarden och där fick hennes barn[1] vara närvarande och se henne (modren) innan Hon skulle 24
göra sin sista resa. Makarna hade sex minderåriga barn. Barnskaran tyckte hon stod något i vägen för åskådarne, ty hon sade till barnen: Flytta er börn, så folk kan komma till och se. Sedan bar det åstad till galgbackarna vid Dalby. Hon hade långt hår som räckte ner åt ryggen. Sedan hon lagt sig, tog hon handen upp och drog håret öfer hufvudet på det att profossen skulle komma åt halsen. Först avhöggs högra handen, sedan hufvudet. Sedan togo de fyra rackarne kroppen och lade det på det färdigbyggda bålet och satte eld och snart var domen gången i värkställighet.

Halshuggning N:o 2.

En soldat Gran, från Veberöd, hade ihjälslagit sin kvinna sannolikt på slutet af 1840. Han blef halshuggen och begrafven av rackarna på afrättsplatsen i Dalby. Han hade två minderåriga barn. Han höll sig till ett annat fruntimmer och

1) det har sagts 6 barn.

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

armarne på en stång, och bålen på en stång.

Till dessa steglar åtgick femton ståndare, så att vi se, att fyra rackare voro behöfliga. Där skulle de hänga, till foglarne ätit upp köttet. Sedan endast benknotorna voro kvar, skulle rackaren gå dit och gräfva ner benen. Jag tycker stanken skulle gå de namnkunnige bonderiksdagsmännen i näsan, ja äfven Länsmannen i Dalby, när vinden blåste åt det hållet. Att inte Kungliga Medicinalstyrelsen kunde osa denna stanken? Men ädlingarna, på den tiden, måste ha haft samma lukt och smak som ett rofdjur. Dessa djeflar kunde förpestat riket. De ligga som varnagel i sina griftekamrar, inför ett tänkande släkte.

26

Självmördare.

27

På de sista tio åre har tio självmord begåtts i Vebe-röd. Hade så många självmord begåtts i varje socken i riket, hade antalet blifvit häpnadsväckande. Hade detta varit i gamla tider, hade rackarne fått jämn sysselsättning med att transportera dessa till markaskälen, sockengränsen.

Stenberget 20-8-1925.

J.Bergström

Miste högra handen.

De gamla i Högestad berätta i början på 1870 talet, att om man bröt en annan mans bref, fick den felande mista högra

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

och äktenskapslagarna voro så invecklade, att då oenighet rådde, 24
förstodo de ej laglig skiljsmässa.

Halshuggning N:o 3. 25

En soldat Nordström, hade förgiftat sin kvinna. Han påstod att hon sjelf tagit sig af daga medelst gift. Som oenighet rådde mellan makarne och han höll sig till ett annat fruntimmer, hjälpte nekandet ej; utan han fick dela Grans öde, omkring 1850.

Lantbrukare Anders Larsson i Dörröd, Veberöd, född 1836, nu död, berätta: för sin del ansåg han att kvinnan sjelf kunde ha tagit giftet. Han godkände ej denna dom som rättvis. Nordström neka in i döden. Eja, där ligger han nu.

Halshuggning N:o 4. N:o 5. N:o 6.

En person i Veberöd kallad: Blinde Hans, f. 1842, berättar: min mor tala om, att här var två gamla bondefolk, nårra sidan i Veberöd. De hade en dräng och en drängpojke, och en husman som jick der på arbete. De kommo öfverens om att stjäla deras penningar och för att begå sig, mörda de gamla och sätta eld på gården. Detta gjorde de. Men de blef misstänkta och pinade till 26
bekännelse. De gamla innebrändes. De blefvo dömda alla tre, pojken också, att mista högra hand, halshuggas, och steglas.
Kroppen skulle huggas i fem stycken och hängas på fem ståndare. Händerna på en stång, hufvudet på en stång, låren på en stång,

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

handen. Ingen ansåg att detta var ett grymt straff, utan ansåg att 27
en sådan hade förtjänt det. Hvad skulle den invalid kunna försörga sig med? Ädlingarna och de namnkunniga bonde-riksdagsmännen törhända vet det. Det hade ju varit bättre att slaktat honom, än att stympa honom. Att inte ädlingar och namnkunniga Riksdagsmän, rent utplånat slafvarne, är märkvärdigt.

Självmordens orsak. 28

1.

Hemmansegare Nils Kristoffersson, N:o 20 Veberöd, led af sömnsjuka och var lam i ena sidan. Obotlig. Han sköt sig med ett mausergevär vid 41 års ålder.

2.

En dräng tjänade hos ovannämnda bonde. Han hängde sig i en granskog nära porten. Henning Krook. Fästmön hade slagit honom fel. omkr 30 år gammal.

3.

En gammal ungmö Elna Persson född 1865 bodde å ovannämde bondehus å N:o 20 Veberöd. Hennes dotter dö i spanska sjukan, ty sörgde hon så, att hon hängde sig i huset.

4.

En ryktare omkring 40 år, tjäna hos Johan Persson, å N:o 21. Veberöd. Han hängde sig. Något sinnessjuk.

5.

Inspektor Feuk å järnvägsstationen sköt sig, med en revol-

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ver. Orsaken: Kassabrist, omkring 20000 kr.

6.

En småbrukare i Dörröd, Veberöd, Nils Jönsson, hängde sig, ty han trodde att hans kvinna låg in med en annan man. omkring 50 år gammal.

7.

Bössesmeden Stål, Humlamadan, Veberöd, hände sig, sannolikt ekonomiska bekymmer.

8.

Vombsingen, en rik f.d. lantbrukare, Anders Jönsson, hände sig i en buske. Det hette om denne: nu har Vombsingen, hängt sig bland alla sina pengar.

9.

En kvinna till en småbrukare Malmström, i Humlamadan, Veberöd, hände sig, sannolikt af oenighet i äktenskapet.

10.

Malmström, ibdm, hände sig sannolikt af sorgen öfver kvinnans handling.

Dessa fyra sistnämda var äldre personer.

Af sagda framgår, att Veberöd haft flera afrättade och flera självmördare än andra socknar.

Dubblett
LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

30

Julamad i Veberöd.

Fru Frej, maka till f.d. korpral Frej i Veberöd. Dragon i trettiotre år. Vi hade sådana bra rusthållare. Vi kunde få till julhögtiderna, 15 bröd, både grofva och sajtebröd. 6 får-lår, gåsasidor, och ostar. När Frej tjente, så de 33 åren baka jag aldrig till jul. Vi hade likväl bröd så att det räckte till påsk.

Ola Jönsson, Kläggeröd, född i Skoghuset, Veb. Om julen baka mina föräldrar en bakning bröd som skulle gifvas åt tiggare. Der kunde komma 6-7 på rad, och alla fick.

Framlidne soldat Ola Holst född 1827. Veberöd, berättar: rotehållarne sade till soldaten: kom och se om oss om jul. Det var brukligt. Ett år när jag gick och såg om dem till julen, fick jag ett bröd och ett får-lår, och bjudning. F.d. Riksdagsmannen Jöns Olsson i Kvarnbrodda var äfven rusthållare. När jag kom in och skulle se om honom, sade han: du får ej gå och tigga. Jag gifver inget. Ola Holst: jag tigger inte. Du får 25 kr. till på lönen, så vill jag ej se detta mera. så ga ja jävelen å gå å se om dem mera. Sedan jick jag ej mera. De andra ville jag skulle komma, men sedan blef jag hemma.

31

Historier.

N:o 1.

Slimminge socken var annex till Efverlöf. I Slim-

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

minge var en gård som hette "Eden". I äldre tider skulle prästen
ha tionde af allt bonden producera. Sedan hemmanen blifvit klyfda 31
skulle tiondet utgå, allt efter fastighetens storlek. Sålunda:
då ett helt hemman skulle gifva prästen ett får, kunde det ställa
sig så, att ett mindre hemman skulle gifva 1/4 får. Ett får-lår,
eller en får-bog. Nu ansågs låret vara bättre än bogen. En bonde
i Slimminge skulle yda 1/4 får från hemmanet "eden". Bonden tyckte
att prästen kunde nöja sig med får-bogen och sände en sådan till
prästen i Efverlöf. Det jick bra det ena året, men då bonden från
"Eden" i Slimminge fortsatte med att "yda" bogar, blef prästen i
Efverlöf förbittrad. Bogar två år å rad. Prästen tänkte: jag skall
vid ett passande tillfälle låta dig veta att sådant är orätt.

Så en gång prästen utdelade nattvarden i Slimminge kyrka,
såg han att makarna från "Eden" låg på knä vid altarrunden. Nu
skulle de få höra för sina fårbogar. Prästen var så ifrig i sin 32
hemndlystnad, att han glömde följa ritualen. När prästen stoppa
oblaten i munnen och gaf dem en klunk vin till, skulle han samti-
digt säga: Jesus Kristus vilkens lekamen (oblaten) och blod (vinet)
du annammar, bevare dig till evinnerligt lif.

Men i stället sade prästen:

Bog i fjor,
och bog i år,
På "Edens"får,
Finns inga lår.

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 84

Berättat af Per Hansson född 1855 i Bläntarp. En gammal 32
omkring 85 årig gubbe i Slimminge som afled för omkring 15 år se-
dan: Kristen "Ed", det skulle ha varit hans förfäder som sände
endast bogar till prästen i Efverlöf.

N:o 2.

Lantbrukare Per Nilsson född 1854 i Tullstorp, kom till
Kläggeröd i Slimminge socken 1861.

1875 skulle han köra från Genarp till Kläggeröd en kväll
vid 8 tiden. Kommen ut i Häckeberga skogar vid skolan, kom två 33
rödklädda pågar, omkring en aln höga, ut från en väg och jick in
på stora landsvägen före hästarne. Körde Per Nilsson fort sprungo
de och körde han sakta jingo de saktare. Han var så rädd att hå-
ret höll på att falla ur hufvudet på honom. Så fortsatte de om-
kring en à två km. Sedan kom de till en väg, där vecko de ur
stora vägen, och in på denna utfartsväg, men Per N. våga sig ej
till sidan, men märkte dem inte mer. De liknade "apor". De gjor-
de besynnerliga rörelser med armarna. När Per N. kom hem så gick
han genast in i drängkammaren och lade sig. Det var i september
månad och månljust så att han såg dem tydligt. Dagen efter sade
modren: varför kom du ej in och åt i går kväll? Då omtala Per N.
vad han sett och familjen tyckte att han handlat rätt, att efter
sådant ej se ljus om kvällen. Per Nilsson hade varit på marknad
i Skurup och där på ett "komedi" hade de fem som sprungo på gol-

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Samma historia berättat af:

Hans Trulsson född 1854, i Dörröd, Veberöd, endast med den skillnad, att det skulle varit Öfvedsklosters skog och gård. 36

N:o 5.

I äldre tider skulle bönderna yda till präst och klockare lite af varje i naturaförmåner. I Vittsjö socken, Göinge härad, skulle en bonde yda ost till präst och klockare. Bondkvinnan hade gjort två ostar, en stor fet och vacker åt prästen och en liten, torr och mager åt klockaren. Hon buntade ostarne ihop och befall- 37
de pigan gå till präst och klockare med desamma, den store skulle prästen ha och lämna den lille åt klockaren.

Pigan glömde under vägen förhållningsreglerna hon fått och gaf prästen den lille osten och klockaren den store.

Om söndagen skulle kvinnan gå till kyrkan och på kyrkogården träffa hon prästen.

Prästen: jag får tacka så mycket för den lille torre osten ni skickat till mig. Kvinnan: då har pigan tagit fel, ty jag sände en stor fet ost till prästen, men det gör intet, ty ett annat år ska klockaren få en lort, men prästen skall då få två.

Berättat af Karl Tufvesson född 1868 i Vittsjö socken, Göinge härad.

Krigshistoria.

N:o 6.

Under Gustaf ll Adolfs regering utkämpades ett krig, mel-

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

lan svenskar och danskar vid Vittsjö. Svenskarne lågo dels och 37
spela kort på en backe "Skansen" och somliga voro i kyrkan. 38
Danskarne hade huggit gröna risslor och buro framför sig och
jingo till anfall mot svenskarne, hvilket en vaktpost blef varse.
Vakten utbrast: skogen kommer och nu vakna svenskarne. Svenskar-
ne måste fly på hufvud och hals öfver ån vid Vittsjön.

Danskarne kommo ned för en lid som sluttar mot nårr. En
stor bro låg öfver ån, men ingen tid gafs för svenskarne att gå
öfver bron, utan måste gifva sig på ån hufvudstupa. Hästen
kunde ej simma med den tunge konungen och djupet var stort.
Konungens häst sjönk och dränkte sig, men konungen fick klam-
rat sig fast vid en sten och en svensk ryttare red ut och halp
honom öfver ån och gaf honom sin häst, så att konungen kunde taga
herafanan och fly. Stenen som konungen klängde sig fast vid lig-
ger där ännu och kallas:"Kungsstenen". Samma berättare som i
N:o 5.

Danskarne kommo från, kroklidarne, som vätter mot norr.
När svenskarne våga stanna, efter sin flycht, förmäler ej histo-
rien.

Ån, där föll ut i Vittsjö, kom från picklesjö, och ån 39
som föll ut i picklesjön kom från oretorpssjön, och sjön längre
ut hette: lilla sjön. Dessa sjöar utföll i Vittsjö, genom ån
Gustaf ll Adolf höll på att dränka sig uti.

N:o 7.

En piga hade fått ett oäkta barn och blef befalld af

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

socknens präst att komma och stå skrift.

Prästen tvifla på pigan och trodde att hon fått någon mer oäkta på annan ort, men frukta att pigan under "skriften" ej skulle bekänna allt. Klockaren skulle vara närvarande då prästen skrifta pigan. På allmogespråket:"skränsa". Prästen till klockaren: nu kan du under tiden jag skränsar henne gå upp i kyrkan på hvalfvet och svara på mina frågor, ifall hon nekar. "Katolskt." Så kan jag liksom föreställa, att jag frågar gud, då hon nekar. Klockaren samtyckte till förslaget. Prästen: du har fått en oäkta glutt, men jag tviflar på dig, du har nog fått en förut. Pigan: nej. Prästen såg mot höjden och skulle fråga gud: har hon fått 40
något oäkta barn förut? Klockaren: ja. Prästen: nu hör du gud säger du fått en förut. Pigan: ja. Prästen: det var två. Jag tviflar på att du fått en till oäkta, sade Prästen? Pigan: nej. Prästen såg mot höjden och fråga: har hon fått ännu ett oäkta barn? Klockaren: ja. Prästen: nu hör du gud säger du fått en till? Pigan: ja. Prästen: jag tror att du fått en till oäkta: Pigan: nej. Prästen ser mot höjden och säger: har hon fått ett oäkta barn till? Klockaren: ja. Pigan: ja. Presten: det är det fjärde oäkta. Men jag tviflar ännu sade prästen: Har du fått fler oäkta? Pigan: nej. Prästen såg mot höjden och fråga: har hon fått fler oäkta? Klockaren: ja. Pigan: det var lögn i halsen på dig, så gud som du är. Slut.

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

(jag har nämt hur ladufogde och kammarjunkare i Högestad) tvinga pigor att ligga in med sig. Den svartrockade djäfvulen: kyrkoherde Liljeblad visste allt detta, att de måste bära händerna i list i sex ugor, de som ej ville godvilligt ligga in med dem, men tro inte att samme svarte, satan, gjorde något för att freda dem, men väl kalla dem för horor. Den svarte satan, var ständigt inne hos kammarjunkaren.)

N:o 8.

En präst hade en hund som var mycket förståndig. Prästen hade hört att i Lund fanns en skola, var man lärde förståndiga hundar att tala. Prästen till sin dräng: denna hund är så förståndig att jag beslutat att sända den till Lund för att lära tala, vill du leda dit med den? Drängen: ja. Drängen fick 50 kr. eller riksdaler, och ledde. Penningarne skulle han betala såsom lite förskott för hunden. På vägen mötte han en skälm. Prästen har sänt mig åstad till Lund med hunden, ty han skulle å en skola lära att tala, sade drängen till skälmen: skälmen: slå ihjäl hunden och låt oss ha roligt för penningarna, 50 riksdaler. Drängen tyckte förslaget var klokt och slog ihjäl hunden. De hade roligt för penningarne och skildes åt. När drängen kom hem sade prästen: hur länge trodde de att hunden behöfde vara där? Drängen: i fjorton dagar. Efter fjorton dagar sade prästen till drängen: vill du nu hämta hunden? Drängen: ja. Hur mycket skulle

Dubblett
LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

det kosta vid hemtningen, sade prästen? Drängen: ytterligare 50 riksdaler. Drängen fick 50 riksdaler och jick för att hemta hunden. Drängen träffa skälmen igen och de hade roligt för pen - 42
ningarne. När drängen kom hem, utan hund, sade prästen: hur är det med hunden? Drängen: de sade att han var något trög, så att det var bäst att han stanna 14 dagar till. Drängen: då skall han kunna tala utmärkt, men det kostar ytterligare 50 riksdaler. Efter fjorton dagar sade prästen: här är 50 riksdaler, vill du nu hämta hunden? Drängen: ja. Drängen och skälmen hade roligt för penningarne. Prästen hade ordet om sig att ligga in med sin hushållerska oaktat han var gift. Drängen kom hem och inte hade någon hund med sig. Prästen: var är hunden? Drängen: jo, hunden kunde tala så bra, så att när vi jick hem fråga hunden mig enskilt: ligger prästen in med hushållerskan ännu? Jag tyckte, att det var farligt om hunden kom hem och fråga folk efter sådant, så att jag slog ihjäl hunden genast. Prästen: det var bra, här skall du få 25 riksdaler till för du var så förständig.

Berättat af: Per Hansson född 1855 i Bläntarp.

N:o 9. 43

På ett husförhör hände det för några år sen följande: Husförhöret var i Göinge härad. Folket voro komna och satt på bänkarna. Prästen satt och sysslade med skrifning på katedern

ACC. N:R M. 84

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

i skolan. En bonde kom sent och jick tyst bort och satte sig i 43
en bänk, men prästen kom till att observera när han satte sig.
Prästen: varifrån kommer Ni? Mannen: (på Göingedialekt) jag kommer från åfvan. Prästen: då vet ni väl vad vår herre gör?
Mannen: ja, det vet jag. Prästen: vad gör han? Mannen: jo, han satt och undrade och undrade, varför inga präster kom till honom.

Prästen blef mållös.

Berättat af Per Hansson född 1855 i Bläntarp.

N:o 10.

I äldre tider skulle klockaren under mässan gå upp på predikstolen till prästen med kungörelseboken. Klockaren var galen på prästen. Prästen stod och predika i bara skjortan. Klockaren skulle spela prästen ett spratt. Klockaren hade samlat några 44
häst och koflugor som han hade i ena handen och kungörelseboken i den andra handen. När klockaren räckte kungörelseboken åt prästen, stack han andra handen under prästens skjorta och släppte flugorna.

Prästen börja läsa kungörelserna och vingsade sig. Men flugorna blefvo genast outhärdliga. Prästen: här står jag och läser kungörelser tills djäflarna kryper i orsoled på mig.

Berättat af Lars Nilsson född 1853 i Skårby, Marsvinsholm.

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 84

44

Rackaren.

Soldat Anders Stor i Baldringe född 1815, hade berättat för sonen Ola Stor född 1848, att Härads-rackaren i Herrestads och Ljunits härad hette Mattias. Denne drack upp så mycket han fick fast uti och var mycket förfallen. Han höll sig mycket vid Vellerödsskog, Sövde socken. När han skulle slakte hästar, togs de ut i studahavana i Baldringe socken. Där stack han dem i bringan och de fingo springa runt tills de störta.

Där blef det liggande på marken, sedan först skinnet 45
aftagits. Jägarna jingo på lur och sköt räfvar vid kadafven.

Rackaren och tattåren Lorens Brölin var endast hjälprackare. Mattias var ej tattår fast han såg ut son tattår. Tattrana voro ej häradsrackare. De som åtogo sig denna syssla ansågs jämförliga med tattra, men tattrana förde ett kringflackande lif, ty visste ej Länsmännen var de voro när någon skulle halshuggas, derför anställdes mera meriterade personer, som man visste var de var, när man behöfde anlita dem.

Enkan Karna Larm fortsätter:

När en hafvande kvinna i Veberöd, baka, skulle hon lägga ugnsaskan så, att hon ej skulle träda öfver den, ty då skulle barnet bli sår i skrefvet.

En hafvande kvinna skulle ej sätta sig på en hugge-

ACC. N:R M. 84

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

stock, ty då skulle barnet bli sårt i sitsen. 45

Ola Larms far hade också varit dragon.

Gamle Larm hade ej kontant lön, han hade lön in natura. 46

Ett får födt,

En gås född.

Han hade rusthållarne här i byen. Om julen kommo de till honom med julamad, 1 bröd och ett fårlår. Fyra rusthållare.

De sände sina tjänare till Larm med julmaten och han bruka gifva dem dricks penningar både 10 öre och ibland 25 öre. Han hade ju dokti lön. Men när Ola Larm tog städja blef det bestämt att han skulle ha 100 kronor i lön, ett för allt. När så tjänarne kommo med julmat hade gamle Larm vänjt dem vid att få dricks pengar, så att fick de det ej, tyckte de påd, men vi hade ju inga penningar att gifva dem.

Larm skulle ha något med sig på mötet och året var långt, men alla tyckte Larm hade stor lön. Så skulle Larm ha ett bröd med sig, och ett rökat får-lår, ty det var dåligt beställt med kronans mat. Så att vi hade inget att gifva bort. Så skulle vi göra dagsverk till bonden som egde huset vi bor uti.

När de hösta vid hö- och sädeshösten buda de och de kör- 47
de och åkte in långt ut på nätterna, men detta skulle endast räk-
nas som ett dagsvärk. Och vi våga ej knota, ty vi bodde i deras hus.

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
47 ARKIV

När kvinnorna rulla torf, från bittida på morgonen tills sena kväll 25 öre om dagen. Vi fick kobete om sommaren och lite hö att koen kunde svältfödas fram under vintern, för detta måste både man och kvinna arbeta hos bonden så ofta han buda. Men det var en lycka att bonden var mycket snål, ty för att slippa och gifva oss föda, buda han endast då de hade hårda arbeten att sätta oss till.

Ach hvad folket har det bra nu.

En bonde i Villhards hemman var gift med en nämdemans dotter. För femtio år sedan voro de så högfärdiga och kalasa med de stora, att de susa och dusa upp allt.

En gång för femtio år sedan, hade de ej annat att gifva höstafolket till middag än stugade röda morötter och hemmalagd salt sill. Ingen betrodde dem på kredit, så mycket som en mark rökat fläsk.

48

Julmat.

Enkan Anna Persson, född 1840, Dörröd, Veberöd, berättar: Till hvarje julhögtid bakades i Kvarnbrodda, Veberöd, en bakning sajtebrö, hälften så stora som vanliga brö, afsedda att gifva tiggare. Trenne dagar före julafton börja de komma. Alla fingo. Jöns Olsson var beryktad för, en despot mot arbetare, "jag har å annat ställe nedskrivit hans betyg," gaf dock julmat, men var med de förste att taga bort denna gamla sed.

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Om julen och påsken fingo tjänarne en julakaga, och en 48
påskakaga, stora sajtebrö. Om julen fingo de ett rökat får-lår, eller en ost, och om påsken ett halft tjog ägg. Dessa matvaror fingo de bära hem till sina föräldrar. Äggen voro vanligen färgade gula gen att kokas i lökskaler.

Till julen bakades bröd också, att gifvas ett åt hvarje fattighjon i fattighuset i Veberöd. En gång inträffa det att där var 8 fattighjon och skulle således åtgå 8 bröd. Men ett bröd hade obemärkt fallit ur paketen. Komna till fattighuset var där endast sju bröd. Kvinnan i Kvarnbrodda beklaga det skedda, 49
men blef tröstad med att ett fattighjon hade aflidit under natten, ty räckte bröden till. Detta ansågs som något besynnerligt.

Fru Maria Tuweson i Dörröd född omkr 1882, blef genom giftermålet besläktad med Jöns Olsson i Kvarnbrodda. Hon var kommen från kyrkheddinge. 1905 kom hon till Dörröd, Veberöd. Fru Olsson i Kvarnbrodda: Maria, nu skall du till julen, 1904, baka en bakning julakakor åt tiggare. Sagt och gjort. Hon hade bakat omkring 12 bröd. Till julen kom endast en tiggare.

Genom denna ändring i folkets åskådningar, säger fru Tuweson, att vi fick sådant lager med bröd, att det höll på att bli torrt för oss. Tiggeriet var därmed slut. Fru Tuweson fortsätter: i mitt hem i Kyrkheddinge baka vi ej extra åt tiggare. Der kom nästan inga tiggare heller. Till jul och påsk fingo pigorna hemma en jul-och påskkaka, men drängarne fick ingen. Sådant hörde

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

till äldre gångna tider.

Påskägg fingo de äta inne vid bordet, så många de ville, men jag tycker, att de ej fingo några att ha med sig ut, i mitt hem i Kyrkheddinge. 49

Bära julen från dem.

Tvenne barn i Högestad gick och tiggde julmat. 1874. De jingo äfven in till fjärdingsmannen. Denne var en gammal gubbe på 1870 talet, Nils Olsson född omkr. 1800, sade: han bodde i ett soldathus, det gör inte ni går in i sådana hus, ty vi ha inget att gifva. Barnen jingo:vidskepelsen var så stor, att sedan barnen kommit hem i fattighuset, tog han ett stycke bröd, en lefverkorf, och en kruka mjölk och gick bort och gaf modern i fattighuset och bad om ursäkt för det han varit så hård mot barnen och tillade: de hade ju burit julen från oss, ty gör jag detta, så att vi kan få behålla julfriden. 50

I slutet på 1870 talet upphörde nästan allt tiggeri.

Julmat.

Per Hansson född 1855, i Bläntarp, berättar:

Där var två gamla soldater i Bonarp, Bläntarps socken i slutet på 1860 talet. De hade i lön julmat. Någon dag före jul omkring 1869 jingo de och togo upp julmat. Omkring 1869 hade ene soldaten gått till sin rotehållare och uppburit julmat. Den ene 51

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

hette Cederlund och den andre Nordkvist. Cederlund kom till det 51
ställe där jag tjäna. Han hade en hel säck bröd och kött fårlår, och ostar. Han var så berusad, att han ej kunde gå längre, utan jag måste skjutsa honom och brödsäcken hem. Norkvist jick också och tog upp julmat, men jag såg icke honom så berusad. Cederlund var murare. En dag byggde han en skorstenspipa på det stället jag tjena. Han hade ligget på taket 1868 och räknat alla tiggare som kom till det stället den dagen, och antalet var tretton. Alla fingo en skifva bröd och någon en bit kött till. Jag tjänte hos Kommunalstämmoordföranden Lars Trölsson, der fick alla tjänarne en jula-kaga och ett stycke kött de kunde bära hem till sina föräldrar.

Sjun.

Var gång jag som vaktpojke jick ur tjänst fick jag "sjun". Ett grofbröd och ett rökat får-lår. Det var allmänt bruk i Bläntarp på 1860 talet och äfven på 1870 talet.

Sjun. 52

Enkan Johanna Jöns Lars å Herreberg-gård, Bläntarps socken berättar: född 1860.

I mitt föräldrahem Kladdrarp, Bläntarp, fick alltid tjänarne, resemat, då de gick ur tjänst. Ett grofbröd omkring 14 mark (sex kg.), ett fårlår rökat, eller rökat fläsk på omkr 1 kg eller en ost. De fingo en julakaga, sajtebrö, som de kunde bära hem till sina föräldrar. Äfven sedan jag blef gift i Fri-

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 84

hult, Bläntarp fingo tjänarne detsamma. Ja, då var här trogna 52
tjänare, mot nu. Nu finns ingen reda med tjänare. Undertecknad har tidigare skildrat, hur despåtiska ädlingar och storbönder behandlade illa dessa trogna tjänare. Tjänarne fingo frysa, svälta och träla. Blefvo de våta fingo de torka kläderna på ryggen på sig. Som jag nämt fingo de ej frihet enstaka den dagen de gingo till nattvarden. Se Anders Komma och Jöns Persson, Vasatorp i Söfvestad, plus f.d. Riksdagsman Jöns Olsson i Kvarnbrodda, Veberöd, men de som behandla tjänare så voro"legio."

Dessa despoter ruade ris till sin egen räuf. 53

Enkan Johanna Jöns Lars fortsätter:

Det var brukligt att tjänarne gaf en och två och tre dagar till. Naturligtvis utan ersättning. Att gå ur tjänst den 24 oktober ansågs som en stor skam.

Enkefru Karna Harvig född 1852 i Slimminge, har samma uppgifter som Johanna Jöns Lars. Någon dag efter Mikeli 1877 berätta Anders Komma i Söfvestad vid middagsbordet: En bonde i Söfvestad, namnet glömt: Så snart drängarna hade ätit middag så gick de ur tjänsten Det ansågs som något enastående fräckt. Sådant hände sällan, utan då hade ett dåligt förhållande rått emellan husbonde och tjänare.

Tjänarne fingo ligga i de uslaste dräng<u>kamrar</u> och att en mängd snö låg på dynan om morgonen hörde ej till det ovanliga.

Under arbetstiden till Anders kommas, <u>våga ej drängarne</u>

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

gå in i drängkammaren för att hemta något, ej heller bytta om 53
kläder, om de blifvit våta. Lefve Branting och Thorsson! Skräddare
Palm, Axel Danielsson, Lennstrand, Knut Vicksell, och Verner
Rydén.

En historia. 54

Några drängar tjänte på en herregård.

Det var i rötmånaden. Flugorna voro besvärliga. Drängarne slogo efter flugorna. En pojke sade: Var det något att slå efter flugorna. Jag skulle kunna stå en hel natt naken i stallet och inte skätta efter en fluga. Drängarne slogo vad med pojken, och på det att han inte skulle kunna röra sig band de händer och fötter på honom och skulle sedan se om morgonen hur det stod till med honom. En kalf gick lös i stallet. Denne gick bort och fick fatt i picken på honom och dia. Pojken kunde ej röra sig och kalfven höll på att förderfva honom. Om morgonen när drängarne kom i stallet fråga de: hur är det med flugorna? Pojken: flugorna äro ej besvärliga, men kalf-sataren har hållit på att förderfva picken på mig.

Berättat af Per Hansson, född i Bläntarp, 1855.

En historia. 55

En piga och en dräng voro ute å höstarbete.

När de skulle äta lillemiddag satte de sig vid en färdig satt hof. Pigan: om du nu vore en skälm, kunde du göra något

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

vid mig. Drängen: vad kunde jag göra vid dig. Pigan: du kunde ligga 55
hos mig. Drängen: nej det vill jag inte. Nej: sade pigan: du hade
inte fått ligga hos mig under femtio daler. O! svara drängen,
så många penningar har jag ej. Sedan börja de arbeta. Dagen efter
skulle de äta lillemiddag. Pigan: ingen får ligga hos mig under
tjugufem daler. Drängen: ja jag väntar tills jag blir rik.
Tredje dagen. Pigan: jag slår hälften utaf. Drängen: jag har endast
fyra styfver, de skall du få. Pigan: ja, gif mig dem. Pigan: då
kan du genast få ligga hos mig. Drängen: jag har ej fyra styfver,
men du kan gifva mig kredit. Pigan: ja. Drängen låg ofta hos pigan
för de fyra styfver, men de blef aldrig utbetalade. Drängen gifte
sig med en annan. På bröllopsdagen stod hon vid kyrkdörren och tog
brudgummen i armen vid utgången. Pigan: jag vill ha de fyra styfver.
Brudgummen blygdes. Bruden vid hemkomsten: vad var det för fyra 56
styfver Pigan ville ha. Brudgummen måste bekänna hur det hände i-
hop. Bruden: var det något att ta fyra styfver för, mer än hundra
har legat hos mig, men jag har ej tatt ett öre.

Berättat af Per Hansson, född i Bläntarp 1855.

Ladda gamla kronogevär.

f.d. soldat Per Frej, född i Slimminge 1844, berätt.

1866 kom jag in till Regementet vid Tvedöra, skåne. När
jag kom in i tjänsten hade vi mynningsladdare. Geväret skulle lad-

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

das i 27 tempo. Tre tempo till att uttaga laddstocken. Taga skotten 56
tre tempo. En pappershylsa med krut uti skulle man sätta till mun-
nen och bita en papperstapp utaf. Sedan hälla krutet i geväret
och pappershylsan bakefter som förladdning. Sedan kulan.

Omkring 1871 hade vi fältmanöfver vid Kristianstad. Der var
Karl XV med för sista gången. Hertig Oscar ver med. Sedermera
Oscar II. När de reste hurra vi och alla kasta mössorna så högt
i luften vi kunde, i glädje öfver att ha sett vår afhållne konung 57
Karl XV.

Vid dylika tillfällen fick vi en tvåtommare. (två kubiktum
bränvin) och en cigarr. Sedan sågo vi aldrig Karl XV mer.

Den kungen var en lifvad och glad människa. Vi badade aldrig
de 15 år jag tjäna.

Hälsa nykång.

Undertecknads broder Isak Bergström, född i Högestad, 1861.
1881 i januari tjänte jag hos husman Håkan Nilsson i Högestad
och skulle göra pigodagsverk till Högestad. Makarna födda omkring
1825.

En kväll satt vi i mörkret i stugan. Kvinnan Karna halfhögt:
ja fårr helsa nykång. Hon tog en vangilumsbog, psalmbok, och gick
bort till fönstret och såg på nymånen och mumlade halfhögt nykång-
måne. När hon hälsat nykång, tog hon psalmboken och lät bladen
med psalmerna sjelf öppna sig. Tände fotogén pliran, blecklampan
och läste den psalmen som öppnat sig till venster. Hon stod och

ACC. N:R M. 84

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

hade psalmboken i handen då hon hälsade nykång. Hon såg andäktig 58
ut under proceduren. Sedan hon tänt och läst psalmen och börjat
komma igen till sitt vardagliga, sade jag: Hvad läste ni? Kvinnan:
har inte din mor lärt dig hur att hälsa nykång? Jag tänkte i en
hast: jag måste låtsa att ha hört det förr och svarade: jo, men
jag har glömt det. Kvinnan: är du en sånnen trästud (1) så du kan
ha glömt det redan? ja har hört det,(lögn) men glömt det. Hur var
det så kommer jag ihog det? Kvinnan svarade: enn ska si: välkommen
nykång och välkommen herre,

med fläsk och med böste,
och godt korn om höste.

Var det en begrafningssalm som öppnade sig, skulle dödsfall
snart inträffa i huset.

Och allt skulle inträffa efter psalmens innehåll.

Vår fader soldat Berg hälsa alltid nykång.

Sista gången öppnade sig en begrafningssalm. Berg: något
kommer under året att hända och Berg fick ingå i den eviga hvilan
44 år gammal.

Om en pojke hade svårt för att lära lexorna i Lindblomskan 59
och djäfvulsboken Barth biblisk historia, på 1870 talet och tidi-

(1) barnen gjorde trästuda liknande en stöfvelknekt och lekte med.
Kallade dessa saker, trästuda.

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

gare sade föräldrarna du e en räkti trästud och du e en riktig
träbock. i Högestad-Baldringe, Söfvestad. Om de ej kunde räkna och
skrifva, ansågs ej betyda något, ty prästerna, när de gingo och
läste, kräfde de ju ej dessa kunskaper. Föräldrarne i sitt bryderi:
du e en trästud, du e en träbock, du skall väl bli en hedning. Du
kommer aldrig fram för någon prest.

Att få sitt barn afsatt, var både skam och verka menligt
för de fattiges barn, ty de som skulle tjäna ville föräldrarna ha
ut från hemmet så fort som möjligt. Så att blifva afsatt värka li-
ka menligt då, som det värkar nu för sådana drängar som skall göra
militärtjänst.

Om julen på 1870 talet var barnen fria från den 22 dec.
till den 8 januari. Vad frihet som bestods barnen visas af följan-
de: 20 sidor i Lindblomskan, utantill. 20 historier i djefvulsbib-
liskan, och 3 psalmer. När de kommo i skolan kunde de ej mycket
af detta svammel och rottingen börja återigen bearbeta de fattiga
barnens ryggtaflor. plus slitningar i håret och örfilar. Skolärare
Nordgrens metod att hovera med händerna och läsa örfilsrimmet var
ej infört i Högestads folkskola, så att kyrkoherde Liljeblad har
nog ej uppfunnit den genområa metoden, det lär nog vara Rektor
Vingrens uppfinning.
Jag tycker de skulle skämmas ögonen ur skallen på sig i sina grif-
tekamrar.

Undertecknads moder tala om att på 1840 talet var en

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

skollärare Lundgren i Högestad. En gång tog han en linial och slog 60
en pojke med skarpa kanten i huvudet för det han ej kunde katekisen.
Ett gapande sår uppstod och pojken blef sanslös. De måste bära ut
honom ur skolan och prästen och pojkens far kom. Fadern rusa på
skolläraren och lycka var att folk kom och höll den ursinnige fadern.
Svartrocken lofva att om han ville låta bli att slå ihjäl despoten
skulle han straffas efter lag. Svartrocken gjorde ej något som
straff, men en skollärareplats i Baldringe var ledig och för att
fadern ej skulle slå ihjäl honom blef han flyttad till Baldringe 61
folkskola, samma pastorat, som straff. Pojken låg länge och sväfva
mellan lif och död, men slutligen bättra han sig.

Detta odjur fortsatte i Baldringe, dock han klyfde ej
skallen på flera, men Kersti Rasmus Nils, född i Baldringe 1848
berättar: Skolläraren Lundgren prygla gluttarna farlet. En gång
hade han slad en statarepåg farlet. Dagen efter gick fadern själf
till skolan, att gå till lag var meningslöst, se ofvan anförda,
Fadren slog skolläraren i ansiktet med knytnäfven och de kommo ihop
och föllo båda omkull på golfvet. De voro nästan jämnstarka. Men
till sist fick statkarlen öfvertaget. Skolläraren fick många knyt-
näfslag på golfvet. Skolläraren lofva, om han ville släppa honom,
skulle han ej mera prygla hans påg. Då först släppte han honom och
alla som hade barn, tyckte att statkarlen gjorde rätt. Han var så
hatad af föräldrarne och dessa senare voro mycket galna på prästen

ACC. N:R M. 84

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

för att han ej ställt om att han fått straff, så att det är troligt, om statkarlen blifvit åtalad, att han eller någon annan slagit ihjäl skolläraren. Föräldrarnas bitterhet mot präst och skollärare hade öfvergått till vansinne. Skolläraren kallades då Mäster. 61

Prästerna ansågo folkskolan vara af "djäfvulen", ty satte de sig emot folkskolestadgan så mycket som möjligt. 1842 antogs ju folkskolestadgan af Riksdagen, men tre år derefter hade i Högestad och Baldringe socknar, ett pastorat, ej infört som läroämne, skrifning och räkning. 62

De böcker de hade i dessa skolor tills 1852 var: Testamente, kattetjis, å p-salmbog. Men dessa böckerna voro så viktiga, att kunde de ej sina lajsor, så hudflängdes de grundligt af Mäster. Barths djäfvulsbibliska hade då ej gjort intåg i dessa skolor. Pintorpafruns syster Kammarjunkare Vilh von Platens maka Magnhild Augusta Maria af Sandeberg införde den tortyren i Högestad, 1852, men Baldringe fingo redan smala bibliskor under min skoletid 1870-78.

En historia.

Berättad af Per Hansson, f. i Bläntarp 1855.

En bondkvinna hade blifvit enka, och för att kunna sköta hemmanet beslöt hon städja en dräng.

Det blef snart bekant för tjänarna att hon ville ha en duglig dräng. En dräng gick dit och ville taga städja. Kvinna tyckte

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
63 ARKIV

att han passa. När de tala om lönevillkoren, inflikade drängen, att han ville ligga inne i stugan under vintern. Detta medgaf kvinnan. När det så blef kallt sade drängen: nu börjar det bli kallt så att nu vill jag ligga i stugan. Kvinnan: ja, det tycker jag också, men jag har ej annan plats än denna, att du får ligga hos mig i sängen. Drängen gick in på förslaget. När de så hade lagt sig sade kvinnan: om jag nu vänder mig från dig, kan du tro att jag extemerar dig inte, och vänder jag mig mot dig kan du tro att jag vill kurtisera dig, så att jag tror att det är bäst att jag lägger mig på ryggen. Så får du lägg dig hur du vill. Hur drängen lade sig, säger sig sjelf.

En historia.

Samme berättare.

I Danmark skulle en piga leda till tjurs med en ko. Kommen till stället sade pigan till ryktaren: Hur skall vi få koen till att lägga sig? Ryktaren: koen skall ej ligga, utan stå rätt, som hon står nu. Nej, sade pigan, hon måste ligga under pro- 64
ceduren. Jag har själf en gång stått vid dylik förrättning, men jag gör ej om det.

Ett ordspråk.

Samme berättare.

När folk talar om hur andras barn skola uppfostras,

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
64 ARKIV

men hur vanartiga deras egna är, se de inte.
Det är som ordspråket säger:

Hvar en tycka om sitt,
Liksom kvinnan om mannens pitt.

En historia

Samme berättare.

En jude kom till ett bondställe med handelsvaror. Bland annat hade han vackra schaletter hufvudkläde. Kvinnan tyckte om schaletterna och beslöt att köpa en. Men det var kväll och juden behöfde låna hus, juden: kan jag få låna hus skall mor få en schalett. Kvinnan och mannen gick in på förslaget, men då de skulle lägga sig hade de ej annan sängplats än denna, att han fick ligga hos dem i sängen. När de legat någon tid, kröp juden upp på kvinnan. Mannen såg detta. Mannen: kör juden ur dig. Kvinnan: jag kan ej, ty jag kan ej tala tyska. Men kör du honom ur mig. Mannen: jag kan inte heller tala tyska. Kvinnan: du får springa efter klockaren, men då mannen kom i förstugan, ropade kvinnan: Du behöfver ej gå, utan kom in igen, ty nu gick juden ur mig, af sig själf.

65

Gåtor:

Anna Kristoffersson, Veberöd N:o 20. född 1879.

1.

Lapp på lapp, men ingen söm? Svar: ett kålhufvud.

Dubblett

ACC. N:R M. 84

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

65

2.

Det är rundt som solen, svart som jorden, en rumpa och tre ben? Svar: ett pannejern= stekpanna.

3.

Hvad är det som går till källan efter vatten, men glömmer krukan hemma? Svar: ett örngått.

Två syskon vet jag mycket små, som alltid när varandra stå,
Och skådar allt som synas kan, men kunna sldrig nå varann?
Svar: ögonen.

4.

En herreman kom gående. Han hade tusen lappa i sin kappa. 66
Horn till mun och kött till skägg?
Svar: tuppen.

5.

Det växer med roten uppför och toppen nedför, det ser solen, men ingen sommar?
Svar: istappen.

6.

Två tittar mot skyn, två tittar mot byn,
fyra hängande, fyra dängande,
En slaskande bakefter?
Svar: en ko.

7.

Om dagen är det fullt af kött, men om natten står det och

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

gapar? 66
Svar: ett par stöflar. (i Högestad: ett par träskor).

8.

Hvilken är den starkaste hushållaren? Svar: bjälken.

9.

Hvilken är den störste brödtjufven? Svar: brödknifven.

I Högestad kallades brödknifven: Holännaren. Holländaren? Ladugårdsföreståndaren kallades Holännare= Halländare.

Skomakare Viberg, Dörröd, Veberöd, född 1849, berättar: 67
När jag var omkring 10 år gick jag i Dörröd som vaktpojke. Jag såg när en lantbrukare intill skulle så säden om våren. Kvinnan hade varit gift två gånger, nu kallad Anders sjinskan. Hon var ytterst vidskeplig. De första två handfulla säd skulle hon så först. Hon tog en handfull med säd med högra handen och lyfte upp högra benet och slog säden framåt under benet och sedan en handfull med vänstra handen på samma sätt. Det var en djäfla kvinna. Hon hade rökelse i små påsar som hängde i jällabolingarna öfver kreaturen, på det ej något otyg skulle ha makt med djuren. Före sådden satte hon stål i jorden, en knif.

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 84

67

Begrafningar.

Högestad 1870 talet.

När en aflidit lades en tjock psalmbok under hakan och en ullsax på bröstet, på det att skarn ej skulle ha makt med liket. Ingen grankvist syntes. Inga kransar. Kistan var omvirad med de hankle som man skulle bära in kistan med. Hvita hånkle. Inga pres- 68
tafver utan för ädlingar.

Klockaren mötte vid grinden och gick före och sjöng till grafven. Var den aflidne i goda ekonomiska omständigheter följde den gamle prästen med och sjöng och jordfäste liket, men naturligtvis skulle den annars tröga kärran då vara riktigt smord i förväg. Der som var både pastor och kyrkoherde, ansågs det fattigt och generande att blifva jordfäst af Pastorn. (fattiglik).

Då de kommo till grafven gingo de ett hvarf omkring grafven med kistan innan den nedsattes. Var det en förmögen (i detta fallet gårdssmedens Paradis kvinna, då höll prästen ett längre griftetal och berömde den afsomnade och det är helt naturligt att han ansåg att en sådan skulle bli salig. Han fick ju nu en bråkdel af rofvet, smeden röfvat från gården genom räkningar.)

Och att en sådan ej blef begrafven å kyrkogården å de ställen som ansågs vanärande, ligger i öppen dag, men hon var ej stor nog att få prestafering. Detta var omkring 1877. Detta var

Dubblett

ACC. N:R M. 84

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

den första graf undertecknad såg klädd med granris. 68

Kyrkoherde Liljeblad skulle ju jordfästa en sådan var ju naturligt. Vid kyrkogårds-grinden mötte han och jick till höger om 69
klockaren som parhäst och sjöng in liket till grafven.

Teckning jämte text. Högestads kyrka, 1870.
Se originalet sid. 69.

Som jag tidigare nämt blefvo alla bönderna utrotade från 70
Högestad på 1840 talet, så att många feta stekar af dylika jordfästningar vankades ej i Högestad.

Omkring kyrkogården var en hög mur med stora flata stenar som tak, liknande den muren omkring brunngården vid slottet, men blef nedrifven omkring 1875.

På böndernas bänkar å dörrarne voro målat nummer och å fattighjonens dörrar stod: "Inhysare".

Kyrkogården har utvidgats på 1870 talet.

En fattigstock stod i golfvet innanför kyrkdörren, mycket järnbeslagen, där lade kyrkogångskvinnor en penning och fårachefens kvinna i Högestad lade i denna hvarje långfredag 3 skilling, en åt gud fader, en åt gud son, och en åt den helige ande. Men kyrkoherde Liljeblad var kassaförvaltare, så att jag tror att gudomspersonerna fingo ej mycket af offret. Det fick nog plats i prästsäcken.

Kyrkan heter Krestina.

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

70

När de skulle bygga kyrkan och lägga grunden kom ett fruentimmer förbi, den toe di å begrfvde löufvande under grunden, ty blef hon kyrkegrim, och derefter fick kyrkan sitt namn.

71

Ädlingar ansågs ej kunna ligga begrafna bland vanbördingar, ty ansågs att alla sådana högdjur, skulle begrafvas i Stockholm.

Men hur skulle det gå sedan de kommo till himlen? Der måste de ju dväljas bland vanbördingar.

Prästens griftetal vid smedkvinnans graf 1877.

De som så har lefvat som den afsomnade, har uppfyllt vår käre himmelske faders befallningar.

Hon har uppfostrat sina barn i tukt och herrans förmaningar och gjort allt för maken och sina barn hvad hon kunnat.

Jag var och såg om henne på sitt sjukläger, jag frågade: om hon vill dö? Hon svara: ske guds vilja.

Den som är så beredd att möta sin dyre frälsare, den hör till de saligas antal och får blifva när honom evinnerligen. Prästen grät många krokodiltårar, och blef bjuden på middag i smedhuset.

Att han fick en bra daglön den dagen, tviflar underteckned ej på, och hans bouppteckning visa ju, att han förstått på sina stämmor, bevilja sig själf en inte allt för liten lön.

Prästen och kammarjunkaren var stämman, ingen annan våga

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

dit.

Mellan kyrkogården och kyrkohöjan och stora landsvä- 72
var en stor gräsplan, barnens lekplats och flickornas V-C. 1920
kom undertecknad der förbi. Den var då planterad med skog. Flickor-
na hade inget att sitta på, då de gjorde sitt naturbehof, utan
måste mitt för "mästers" fönster fåla jerana upp och sitta på huk.
Äfven prästen kunde från det gamla prästhuset se detta, samt alla
vägfarande, men så gick det i trettio år innan nya skolan byggdes.
Ingen gång från vägen upp till kyrkgrinden, men marken var sliten
så att en gångstig syntes som tjäna som vägledning. 1875 var kyr-
kogårdsmuren hel, men ingen gång fanns på kyrkogården. 5 grafvår-
dar fanns. 2 över prästen Strupp och hans maka. Järnkors.
1 över kyrkoherde Heurgren.
1 över mjölnare Jöns Johans förste kvinna.
1 över hofveribonde Måns Clausson, född omkr 1800.
1920 var der många grafvårdar och å någon lästes:
Barnen i Amerika reste vården.

Skolans förstuga var stensatt med kullersten och
nybörjare skulle först skrifva i sand med långa pinnar. Underteck-
nad har skrifvit i sand. 1869. Föräldrarne drefvo barnen i skolan
vid 5 års ålder.

I gamla skolan hängde matsäckarne på väggen 73
inne i skolan. Ingen småskola. Golfvet sopades med en riskvast
och barnen gick med träskorna på inne i skolan och satt i bänkarne

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

och åt. Inga ventiler och dammtorkning var något okänt. Om morgo- 73
nen skulle alla ställa upp sig i gångarne vid väggarne, långa
bänkar, och Mester skulle gå och se om de tvättat händerna. Hän-
derna skulle räckas fram mot Mester. Tillräckligt bänkar fanns ej,
ty måste de små sitta på golfvet med väggen som ryggstöd. En
gammaldagskakelugn fanns. På skolloftet låg en Kristusbild,
Kristus på korset, Den såg anskrämlig ut. Den hade tidigare hängt
i kyrkan, men hafvande kvinnor ansågo att den gjorde menlig in-
verkan, ty fick den till slut utbyta skolloftet i stället för
kyrkan.

Jag har ej träffat någon som sett att de gingo ett
hvarf omkring grafven med kistan först innan den nedsattes. Det
är märkvärdigt att denna gamla sed höll sig längst i Högestad.

Kyrkan är invändigt nu vida vackrare, men jag tycker
den gamla stilen verka mera kyrka.

Begrafningar. 74

Fru Elin Olsson, född i Hyby 1855 berättar:

Hyfvelspånor lades i kistan och i en linnehufvud-
kudde.

Teckning af: ett timglas. "Timglaset hade runnit ut."
Se originalet sid. 74.

Ett lakan lades med en tredjedel i kistan. Liket hade ett lintyg
på sig. Liket lades nu i kistan med händerna under lakanet, med

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

en vikning vi halsen. Sedan förde man ner resten af lakanet under liket. 74

När jag var liten var i stugorna långa sidobänkar. Vid begrafningar lades på bänkarne långa, smala vita linnetäcken, af- 75
sedda för sådant ändamål, och ett vitt täcke på sängen och en hvit duk på bordet. I loftet öfver bordsändan, hade man fästat en vit duk och å denna fästades ett timglas, utklippt af svart papper.

På väggen vid bordsändan var fästat en vit duk. På denna duken var fästat en utsirad tafla, med en likkista på och tvenne ljus. Sådana köpte man i stan. Der var passande verser påskrifna. Ibland anmälde sig ett kvickhufvud som ville rita taflan och förse den med vers. Man hade också utklippt av svart papper, en mängd stjernor, som man också fästade på dukarne. Somliga hade ej en tafla, utan ett stort svart kors och stjernor.

Fru Hanna Johan Pers, född i Veberöd född 1875.

Detsamma, men under hennes tid hade liket händerna ofvanpå lakanet.

Enkan Hanna Anders Lars född 1839 i Dörröd, Veberöd, berättar:

När jag var sex år 1845, var här en husman född 1760, död 1845. Han hade klud på hufvudet och alla kvinliga lik hade klud på hufvudet, men alla hade armarna under lakanet.

Enkan Johanna Nils Jöns född 1855, å N:o 1, Veberöd, 76
boende nu.

Alla omtänksamma kvinnor i Genarp och Slimminge hade

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sin likdräkt liggande redo.

Min mor född i Slimminge 1823, hade sytt en särk af vit sockerduk, och en vit mössa.

Min mormor född i Slimminge 1786, hade likadan dräkt liggande.

Fru Karna Jöns Nils i Stenberget, född i Skårby 1857, berättar: I Hunnestad, Marsvinsholms socken, där tjänte mina föräldrar, far född 1819, hos en di kalla Hågen Anderskan. Hon hade varit gift två gånger. När hennes förste man dö, så skulle di slå vanned ette ligjed i porten, imen sullastenana, grundstenarna, fotträdet som låg på grunden kallades, pluralis, sullana= fotträn, på det att ingen skulle komma öfver vattnet, och taga skada, ty den förste som gick öfver di vanned blö sjug å dö.

När hon så gifte sig för andra gången, kunde de ej förlikas utan både slogs och mer. Så dö hon när jag var 15 år. På dödsbädden sade hon till de som passade henne: att de skulle slå vanned ut så, att hennes man blef den förste som skulle gå öfver det. Detta gjorde de, och mannen blef sju och dö lite efter.

De blefvo begrafna vid sidan om varandra, men di kone inte förlikas i grafven, utan fore opp au grafven och slogs på kyrkogården, så farligt, att de rifvit klädslarne af hvarandra, så att folk som kom på kyrkogården hitte klädslarne. De blefvo begrafna i Skårby.

76

77

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Undertecknad hörde min mor Bolla Berg, tala med en annan 77
kvinna i Högestad om att döingar går ijin. Bolla Berg: om en binder en ullgarnstråd om stortån och tån intill, dessa sammanbundna kan de ej gå ijin. Den andra kvinnan: jo, di kan gå ijin likaväl, men om man binder dem så,kunna de ej gå, utan måste hoppa.

Undertecknads syster Kersti, född 1866. 1881 tjäna hon hos nämndemannen Ola Mårtensson i Baldringe då denne dö. Enkan sade till Kersti: Nu nör vi komma genom porten, så skall du slå vanned ette folket i porten och säga när du slår ut vattnet: kom 78
aldrig här mera. Detta skulle göras af en tös, som ej haft fästeman om det skulle få åsyftad verkan.

Lantbrukare Ola Nilsson f. 1842 i Kläggeröd, Slimminge socken, har varit med och burit lik med den stora bärebören. De fingo aldrig stanna med något lik, ty det ansågs farlet, utan vid ombyte skulle de stå och stampa ständigt, men att stå still, var jämförligt med helgerån.

Alla hade skinnet afskafvat axlarne.

1882 tala undertecknad med en gubbe Anders Svensson från Raflunda, född omkring 1813.

Han sade: det första jag hörde talas om att köra kistan på vagn, var från Köpenhamn. Bönderna: di ögjen som har gåd får ligg; blör inte gamla. Ofvannämda Ola Nilsson: di va en farli genant att köra med ett lik, di va både syngj å skam.

Kammarjunkare Platen i Högestad, flyttade till Ystad 1880.

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

1882 dö kammarjunkare Vilhelm von Platens maka, Magnhild Augusta 78
Maria af Sandeberg Platen och blef begrafven i Öfraby. Fattig-
hjonen i Högestad sade, då de fingo höra att hon dött: hade jag
visst att hästarne ej kunnat draga henne, skulle jag gått dit 79
och fört på vagnen, så att den jevelen kunde kommit i grafven
så fort som möjligt. Ingen kvinna å godset tala med henne, utan
att först ha kysst henne på handen. När de kommo för att tala
med henne räckte hon handen till dem. Sedan de tagit henne i
handen, lyfte hon den upp till kvinnans mun, och nu gällde det
att kyssa, om de ville väl fara. En svensk familj i Kiel, Hol-
stein, Tyskland var från Ludvigsborg vid Ringsjön?

Der var en fru som kallas: Hennes Nåd.När en kvinna kom
för att tala med henne, lyfte hon kjorteln fram. De måste taga
fast i kjorteln och kyssa den innan de fick tala med henne.

De gamla i fattighuset i Harlösa, berätta 1894. Ingen å
Hjularöds-gods fick tala med Ryttmästare Toll, utan skulle då
han kom ridande först kyssa hans stöfvel.

I Högestad var en gammal soldat Pål Säf, född omkring
1770, död omkring 1860. Han var så fattig att han nästan svalt
under kammarjunkare Platens tid. Han hade varit med då Kardell
skåd upp Leipzig portar med länkekulor och kattekeser, karteschер, 80
och sade, att de körde öfver de fallna, att tarmarne sveptes om
kanonhjulen.

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Gamla Människor.

Jöns Bengtsson f.1857 å N:o 1. Veberöd berättar: 1868 kom en gammal kvinna till farses och tiggde. Hon var från Veberöd. Hennes man hade varit ryttare, ty kallades hon Bengta Ryttarens. När de fråga, hvilket årtal hon var född svarade hon: jag är född de tre sjuårna 1777. Jag är mycket sjuk nu. Kommer jag hem med lifvet denna gång, snöstorm, kommer jag aldrig här mer. Hon blef nära hundra år gammal, men då brydde man sig ej om hundraåringar.

Jöns Bengtsson fortsätter: Min farfar var född 1760. 1810 gifte han sig för andra gången med en ung enka. Min far Bengt Larsson var född 1818. När han var påg så bodde en generalkvacksalfverska i Veberöd kallad Böckerskan f. 1760, i ett litet hus. Vi hade jord intill huset. Far var påg då och 81
gick vid huset och harfva. Böckerskan: kör inte för nära så att hästarna slå ut fönstren. Far var full med spektakel och körde så nära, att ena hästen satt nosen på rutan, men den gick ej i sönder. När far hade spänt ifrån och kommit hem med hästarna, lade de sig i spiltan och sträckte ut benen och hufvudet. Farfar: här är ej annat att göra än att du genast springer upp till Oråskvinnan. Far måste springa öfver Hjularöds fälad och upp till Oråss. Kommen nära huset, stod kvinnan utanför. Innan far hälsat

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

och sagt något sade kvinnan: Ja, min påg, du ska inte bry dig om att mes med gammalt folk. När far omtalat hur det var, sade kvinnan: Hästarna är bra nu, men bry dig inte om att mes med gammalt folk, ty då blir det aldrig bra. När far kom hem voro hästarna i god kondition. 81

Jöns Bengtsson fortsätter: när jag var påg, så var här ett fruntimmer i Veberöd, kallad, Lada Mari. Hon hade en on fod. Kom man i möte med henne, blef det otur med ärendet. En gång hade min far kört och höll vid ett hus, i Veberöd. Far var inne i huset. Lada Maria hade kommit förbi och tagit med handen på ena hästen. När hästarna kommit hem lade de sig i spiltan och sträckte hufvud och ben från sig. De reste sig ej, utan vi måste söka Doktor Hanna i Efverlöf. Hon ordinera rökelse som vi skull lägga in i en bläckask, tända eld på detta och sätta asken till nosen på hästarna. När de blifvit rökade gingo de upp, men ej förr. Så en kan se att sånna kan gjårra sina huss. 82

En motsägande historia.

Undertecknad har skildrat en historia från Högestad i början på 1870 talet. Att en soldat från Eneberg i Söfvestad skulle ha farit fram som ett vilddjur i Pommerska kriget mot en allmogekvinna, i det att han satte hennes barn på hufvudet i en smör-tjärna och på så sätt mördat det. Han ångrade bittert sin ogerning och hade aldrig helsodag mera. En annan har sedan be-

Dubblett

ACC. N:R M. 84

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

rättat samma historia, endast med den skillnaden att soldaten skulle varit från Vanstad.

För några dagar sedan, omkring den 1 okt. 1925, åkte 83
undertecknad med Knut Persson född 1850 i Dörröd, Veberöd. Han berätta samma historia och påstod att det var en dragon från Veberöd som begått denna ogerning i bondekriget 1811. Dragonens namn: Heddengren och min farfar var hans rusthållare.

Anders Jöns Enka, född å Häckeberga gods 1857.

När jag var liten så vid begrafningar hade de hånkle om börastärten och öfver axlarna. I dessa buro de liket. När de skulle bytta om, satte de bören på benen. De kvinliga liken hade klud på sig och alla lik hade ett svart kors på bröstet af sammet. Händerna hade de under lakanet.

Mjölkning.

Samma berättare: de första målen vi mjölka lade vi två synåla i mjölkspannen.

Dessa voro ju af stål, så skulle troll ej ha magt med koen. När vi så sila mjölken, blef nålarna i silen. Hennes sonhustru född 1895 i Häckeberga gods. Första gången vi mjölka 84
en ko som kalfvat, skulle vi ha en ullsax i mjölkapannen, men ej för gamla kor.

Skräddare Mobergs kvinna i Dörröd, Veberöd, född omkring 1880. När jag var tös tjäna jag i Alberta, Esarps socken.

Dubblett
LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Första gången vi mjölka en nykalfvad ko, skulle vi ha en ullsax i spannen. Vi skulle mjölka ungefär ett toddyglas mjölk, sedan skulle vi taga upp ullsaxen och slå denna mjölk mot vädret. 84

Anders Lars Enka i Dörröd, Vebröd, född 1839. Mina förä-
e/
äldrar kom från Trolleberg, i Värpinge socken 1839 till Dörröd, Veberöd.

1852 när jag kan börja komma ihåg mjölkningen, så skulle vi lägga en gniesten, den tidens strykjern, i mjölkspannen och en synål, när vi mjölka en nykalfvad ko. Vi trädde en sytråd på nålen band denna om spanna-grepen. Så när vi mjölkat drog vi upp nålen. Vi skulle mjölka en nykalfvad ko tre gånger om dagen i tre dagar. Dessa tre dagar skulle vi ha stenen och nålen i spannen.

Begrafningar. 85

Boel Bengt Jöns i Dörröd, Vebröd, född omkr 1870. Vi
e/
hade en linneduk på en alns längd, som vi fästa vid loftet och runt om i stugan. Inga tapeter på den tiden. Vi lånte dukarne i Kvarnbrodda, Veberöd.

Julmat.

Det har varit brukligt i äldre tider att tjänarne i följande socknar fått julakagor, att taga med sig hem[1] (i Högestad på 1830 talet,) Baldringe, Söfvestad, Efverlöf, Bläntarp

---

[1] Till föräldrarne. Dels till bränvinsbrö under julen.

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

och Slimminge, Marsvinsholm. Flera har undertecknad ej hunnit taga reda på + stora Råby, vid Lund. 85

1909 då undertecknad börja fungera som lantbrefbärare, fick jag ungefär 5 julakagor af posttrafikanterna. Detta upphörde med kriget. Dock två håller i ännu. Skräddaren och lantbrukaren Per Lindkvist och lantbrukaren Sven Persson, båda i Dörröd, Veberöd. De anse denna seden helig. Jag har sakt: ni skall ej göra Eder sådant besvär. Ni behöfver ju ert. Svaret blir: man blir ej fattig utaf att gifva julmat. Förutom bröd får jag ett stycke kokt fläsk, 86 en lefverkorf, samt ett stycke sylta.

Att taga bort denna gåfva, skull de anse jämförligt med helgerån. Annars är nu allt sådant bortlagt.

Spöken.

Johan Mårtensson, Hagalund, född 1878.

Jag är född å Snogeholms gods i Söfde socken. Mina föräldrar tala om att i Snogeholms skogar var ett spöke, i kvinnogestalt, iklädd päls, ty kalla de henne för pälskäringen. När folk voro ute på vägarne i skogen om natten, kunde de komma och möta henne. En torpare Sjögren, boende nära mina föräldrar, en stor och kraftig karl, tilltaxen, han var ej rädd för något. En natt kom han och mötte pälsakäringen på en bro i skogen. Han tyckte hon kunde hälsa först, han var något berusad. Hon hälsa ej och skulle gå för-

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

bi honom. När hon kom mitt för Sjögren, sade Sjögren: hälsar du 86
inte käringajäfvel. För det han tilltala henne blef han genast 87
vansinnig och jick och irra omkring i skogen, men kom slutligen
hem och var mycket våldsam. De måste kalla på folk och de måste
hålla honom i tre dygn, men så blef han bättre igen, så att annat
men fick han inte af förvillelsen. På undertecknads förfrågan om
någon kvinna blifvit mördad i skogen svara han Johan Mårtensson,
att han hade aldrig hört något sådant som kunnat gifva upphof till
pälsakäringen.

Johan Mårtens kvinna berättar,

Jag är också född å Snogeholms gods. Mina föräldrar
hade en piga som hette Bengta. Hon gick ut i skogen om kvällarne
och skulle möta sin fästman. De hade bestämt en plats där de skul-
le mötas i mörkningen. När hon kom till den platsen, stod där en
person och hon trodde det var fästmannen, men det var skogssnufvan.
Hon gick genast bort och kysste honom, så var det skogssnufvan
hon kysste. Att det var galet märkte hon genast och blef vansin-
nig, gick vilse och fann ej hem förr än på morgonen. Då var det
tid att gå till hofveridagsverke. Och hon gick också genast till
hofveriet. Kommen i arbetet svor hon och skällde folket. Ladu- 88
fogden hörde hon var vansinnig, ty bad han två karlar taga henne
hem och så passade henne två dagar så blef hon frisk igen.

I Snogeholms skog går landsvägen öfver ett kve-
sänk, moras, där lagas vägen med spånor, ty där är bonnalöst.

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

En dräng Mårten Andersson född i Sövde 1850, berätta i 88
Baldringe 1876. I detta kvesänk sökte några bönder att bottna. De bundo ihop 18 hövelller, rep som man surrar omkring hölass, utgörande omkring 1 km längd och bundo i ändan en järnstång. Men de kunde ej nå någon botten. Där bodde troll under. De hade tagit jernstången och bundit i ändan på repet ett värahorn(bagge) och skrifvit en breflapp och lagt i. När de dragit upp repet och såg värahornet och breflappen stod där att läsa: försök inte att bonna en gång till här, för då skall det gå er galet. Sedan var där ej någon som våga bonna i kvesänket. En gång var där två studa som hade dränkt sig i Ellestad sjö. De flöto under kvesänket 89
och ut i Snogeholms sjö och flöt upp i sjökanten vid Asmåsa.

Gåtor.

Fem jungfrur klädda af och på, men den femte blef aldrig klädd.

Svar: Strumpstickorna. När de fyra äro fullklädda, är den femte naken.

Högestad 1870.

De åto och drucko, men ingen fick mat. De slogos och drogos, men ingen fick pryl. Likkistan stod på bordet, men ingen var död.

Svar: en person som hette :Ingen.

Historien eller gåtan uttalades af en piga i Söfvestad 1877.